

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՊԱՐԿԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԽԱՐԵԼՆԵՐ 5 ՓՐ. ԿԱՍ 2 ՐԵԼ.Ա. ՔՂԹԵՐԻՄ.

Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս րազրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 9րդ տարեշրջանի (93 օգոստ.—94 մայիս) բաժնորդագիրն է 20 Փր. կանխիկ. Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով և 1894 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով:

Թ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 39

1894 ՓԵՏՐՎԱՐ 3

ՅՈՒՆԿԱՐ 22 (2 Տ.)

ՇԱՐԱՍ

Կը հրատարակուի Փր. և Երթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրածուել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարծէ: 1 գլխագիրը 2 սանդիւ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 34.)

ԲՈՎԱՆՊԱՆԹԻՆ

Ռուսիս, Անգլիա եւ Հայաստան. — Հայեմական խնդիրք. — Ամերիկա գնացող Հայերի վիճակը Մարսիլի մէջ. — Ամերիկացի Հայերի մասին. — «Նոր-Գար»ի տասնամեակը. — Թիւրքիական յարեր. — Նամակ Աւստրալիան (Մելբուրն). — Արտասանման յարեր. — Ծանուցումներ:

ՌՈՒՍԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

Թէեւ մեր մէջ բոլորովին կազմակերպուած և առանձին առանձին կուսակցութիւններ չկան անգլիական և ռուսական անուններով, բայց քանի որ հայ ազգն իր հայրենիքի ազատութեան խնդրով սկսած է զբաղիլ և աւտոր համար օտար մի հզօր պետութեան պաշտպանութեանն ու աշակցութեանն ալ մինչև մէկ աստիճան հետամուտ է, այս մասին հետզհետէ տարբեր կարծիքներ սկսած են երևան գալ, համոզումներ դրանալ:

Մենք այդ երկու տարբեր կարծիքներն իրար դէմ ներկայացուցած փաստերն այստեղ դնելէ յետոյ, կաւելցունենք նաեւ մեր խորհրդածութիւններ, թէեւ ուրիշ անգամներ ալ այդ խնդրի մասին գրած ենք արդէն:

Անգլիայի կողմը հակոյնները Ռուսիայի և Հայաստանի 2 հարիւր տարուան պատմութեանը դիմելով, կառարկեն թէ Հայ ազգը այդ երկար ժամանակամիջոցի մէջ Ռուսիայի քաղաքականութեանը յարած, ամենայն հաւատարմութեամբ և անձնուիրութեամբ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է ռուսական իշխանութեան դէպի Հայաստան տարածուելուն, իր տուն տեղ, ստացուած և կենսին իսկ զոհելով ասոր համար, Ռուսիայի աւանանման Զարին, Մեծն Պետրոսի ժամանակէն սկսած մինչև այժմ: Մի թէ՛ Մեծն Պետրոս չէր որ Հայաստանի անկախութեանը օգնելու հա-

մար ապահովիլ խոստումներ տուաւ Հայերին երբ Ղարաբաղի Մելիքները աչքի առաջ ունենալով Պարսկաստանի խախուտ վիճակը, ցանկացան օտար լուծը թօթափել և ասոր համար, առաջին անգամը լինելով 1706ին, մի աշխարհականէ և մի եկեղեցականէ (Խորայէլ Օրի և Մինաս վարդապետ) բաղկացած զաղանի պատուիրակութիւն ղրկեցին Եւրոպա, քրիստոնէայաշխարհի համակրութիւնն ու օգնութիւնը ձեռք բերելու համար. Պաւլերաի կայսրընտիր իշխանը իր օգնութիւն խոստացած էր հայ պատուիրակութեան և իր յանձնարարական թղթերով ղրկեց զանոնք Պետերբուրգ Մեծն Պետրոսին որ ուրախանալով իրեն դիմենուն համար, ամեն կերպ օգնութիւն խոստացաւ իրենց և աշխարհական պատուիրակի Խորայէլ Օրին (որ մի Հնդկաստանցի Հոյ էր) Ռուսիայի կողմէն իրեն դեսպան ղրկուեցաւ Շահին մօտ, Պարսկաստանի վիճակը ուսումնասիրելու և Հայերի ապստամբութիւնը պատրաստելու համար: Այս կերպով Հայերին մէջ ոգեւորութիւնն ու խրոտումը այնչափ շատցած էր, Ռուսիայի վրայ դրած էր որ Հայաստանի անկախութիւնը մօտ ժամանակի մէջ կատարուելիք մի գործ կը համարէին և արդէն Խորայէլ Օրիի անունի գերերէնէն ալ, զանոնք տեղափոխելով և այնպէս կարգադրիլ, գուշակութիւններ հանած կը տարածէին ժողովրդին մէջ թէ նա պիտի լինի քաղաւոր (Israel Ori — Il sera roi): Բայց ի՞նչ եղաւ բոլոր այդ յոյսերի և խոստումների հետեանքը: Ռուսը օգուտ քաղելով Հայերին իրեն, մի քրիստոնէայ տէրութեան, ցոյց տուած համակրութեան, եկաւ իսկեղ Պարսկաստանէն Դերբէնտը, Բաղուս և Կիլանը հայ մելիքներէ գործերին օժանդակութեամբը և յետոյ քաջուեցաւ դնաց Պետերբուրգ, Հայերը բուրովին մինակ թողլով իր գրգռած բարբարոս թշնամիների առջեւ: Այնուհետեւ Պարսիկներին և Հայերին մէջ տեղութիւնն ու հակառակութիւնը հետզհետէ աւելի ստատկանալով ծագած խռովութիւններէն միշտ օգուտ քաղեց Ռուսը իրեն համար: Մի թէ՛ մինչև մի օրեր ալ Մեծն Պետրոսի այդ քաղաքականութեան չէ հետեւած Ռուսիա. հետզհետէ իր ձեռք

անցուց Հայաստանի կարեւոր գաւառները, այնտեղ ճնշուած ու հարստահարուած Հայերի օժանդակութեամբը, առանց սակայն անոնց յոյսեր պատկերել: Մի թէ՛ դեռ վերջին ժամանակներ ալ Աշտարակեցի Ներսէս կաթողիկոսին (այն ժամանակ Արքեպիսկոպոս) Բաղբեկի միջոցով մի խոստմնագիր չէր արուած Արարատեան նահանգին համար մի առանձին հայկական վարչութիւն կազմելու Ռուսիայի հովանաւորութեան տակ, եթէ այդ երկիրներն առնուէին Պարսիկին ձեռքէն, բայց Հայերի արիւնը թափուելով՝ Երեւանը Պարսիկների ձեռքէն առնուելէ յետոյ, Ռուսը փոխանակ իր խոստում գործադրելու, զանազան դարձուածներով և քաղաքավար ձեւերով Բեսարաբիա, Եստրեց հայկական շարժման գլուխ կանգնող Ներսէս արքեպիսկոպոսը, որով այդ խնդրի խեղճուեցաւ վերջապէս խոստմնագրութիւն ալ գործուեցաւ: Մի ժամանակ, ոչ իսկ 100 տարի առաջ, գտնէ Մելիքներ ունէինք դեռ որոնք իրենց հրամանի տակ հայ զօրադունդերն ունէին, ատոնց մէջէն կրնար ելնել մի Դաւիթ բէկ, Հայաստանի անկախութեան յոյսերը արծարծող: Բայց Ռուսը ատենք իր սեպհական շահի գործածելէ, անոնց աւրին թափել տալէ և ոյժերնին սպանելէ յետոյ, երբ անոնց երկիրներ Պարսիկին գերիշխանութեան տակէն իսկ, այնպիսի դարձուածներ տրուաւ որ նոյն իսկ ժողովուրդը Մելիքների գեմզանդատու եղաւ և ռուսկառաւարութիւնը բոլորովին ջնջեց Հայկական Մելիքութիւնը: Մի թէ՛ պատմական այնչափ փորձերէ ու փորձանքներէ յետոյ, տաւալին կարելի է յոյս դնել Ռուսիայի վրայ թէ նա կօղնէ այժմ իր գրացի ճակատահարաստանին ինքնավարութիւն ձեռք բերելուն երբ ինք ալ միլիոնաւոր հայ հայատակներ ունի իր ձանկերի տակ: Եւ մի թէ՛ չենք տեսներ նոյն իսկ այս միջոցին անուղղակի մեր մէջ խաղացող ռուսական մատերը: Երբ մէկ կողմէ ջանքեր կը լինին ազգասիրութեան և հայրենասիրութեան հուրը արծարծելու հայ ժողովրդին մէջ Հայաստանի ազատութեանը համար, միւս կողմէ, Ռուսիան, ազգասիրու-

թիւնը յետադիմական նախապաշարում համարող և Հայ ազգի անկախութեան գաղափարին տեղ ազգային խտրութեան գաղափարներ կը ներածուին մեր մէջ, դեռ անիրագործելի մի ընկերվարական կառավարութեան գաղափարների վրայ պատուաւորուած: Արդէն Մեծն Պետրոսի կոտորածի 9րդ և 14րդ յօդուածներին համեմատ Ռուսիայի դարսուր քաղաքականութիւնն է Հոյաստանը դրաւելով հասնիլ մինչև Կիլիկիա և այդ կերպով թէ՛ Սեւ ծովին և թէ՛ Միջերկրական ծովին տէր հանգրաւանալ: Մանաւանդ այժմ որ երկրորդի ալ հնարուած է, Ռուսիայի համար հետզհետէ Հայաստանը կտրելով մինչև Կիլիկիայի ծովերը հասնելու ելքի գիւրացած կը լինի քան թէ Կ.պոլսի տանկը ուրին կընդգիւման Եւրոպական բոլոր տէրութիւնները միասին: Ռուսիան Ռուսիայի շահը բացարձակ կը պահանջէ որ Հայաստանը թիւրքին ձեռքէն իր ձեռք անցնի բոլորովին: Իսկ Անգլիա դրացի չէ Հայաստանի որ զայն գրաւելու փափաք ունենայ. բնդհակառակ, կը փափաքի միշտ որ Ռուսին և իր միջև ուրիշ ազգեր թուրքեր լինին, ինչպէս այժմ թիւրքին կը գործածէ իրեն մի թուրք Ռուսին դէմ: Այսպիսի հանգամանքների մէջ աւելի խնդրութիւն է յոյս դնել Անգլիայի վրայ: Անգլիայիցիները թէեւ շահախնդիր համարուած են (և ո՞վ չէ այդպէս), բայց շատերին կրնան նաեւ մարդասիրութեան ազար հանդիսանալ: Մի թէ՛ Հոյոս Պայրըները որոնք ուրիշ ազգերի ազատութեանը համար կռուած ու զոհուած են, Անգլիայի չեն: Իսկ եթէ կասէք որ դուք անհատներ են, կառավարութիւն չեն, մի թէ՛ անգլիական կառավարութիւնը չէր որ Յոսիա կան 7 նշանաւոր կղզիները Յունաստանին նուիրեց 1863ին, առանց ունէ փոխարինութեան, մի միայն օգնելու համար իր համակրած այդ նորակազմ փաքիկ թագաւորութեան: Մեր կրցածի չափ համառօտակի ամբողջած լինելով այստեղ հակառուսների կարծիքները, յաջորդ մասին մէջ կը դնենք ատոնց հակառակուրդների փաստերը:

Ս. Փ.

Սէմաֆօրի քղապիցը Կ.պօլս. Կը գր. յաւել. 25ին :

Կերեւի թէ Սիգիսմունդ Կարլսոն Կը գործունեայ կերպով զբաղի Հայերի խնդրով : Կը յիշէք թէ մի տարի առաջ Պր. Կարլսոնի մայր մտքով խոստովանեալ արած էր Տիար Մ. Չե. րապին որ Կ.պօլս. Կը մի Հայ է և Լոն. տանի մէջ Ֆրանս. երէն և անգլի. երէն լեզուներով մի լրագիր կը հրատարա. կէ Լ'Արմենի անունով : «Սթանտարտ» լրագիրն իր վերջին մէկ թուի մէջ որ շատ նկատողութեան առնուեցաւ այս. տեղ, կը գրէր թէ Կ.պօլս. Կը անգլի. կան նոր գեղական Սըր Ֆիլիք Քըր. րիին մասնաւոր պաշտօն յանձնուած է հսկելու որ «Հայաստանի նահանգնե. ր» ը վայելուց կերպով կառավարուին : վերջապէս «Թայմը» լրագիրն ալ Կ.պօլս. Կը գրէր թէ մի նոր թղթակից, Պր. Քիչարտ Տալէյ, որ ըսած է եղեր թէ ինք այստեղ եկած է հայկական խնդիրն ուսումնասիրելու և անոր հետազոտելու զարգացումը զիտելու հա. մար :

Ինչպէս արդէն դրած եմ ձեզ, կերեւի թէ հայկական խնդիրը օս. մանեան կառավարութեան զբաղում. ներքին մէջ առաջին տեղը պիտի բռնէ և կարող եմ ձեզ հաւատարմութիւն տալ որ Կ.պօլս. Կը շատերը վերադառնա, ուշադ. րութեամբ կը դիտեն այդ խնդրի զա. նազան երեւոյթները :

Հայաստանի գանազան կէտերէն մեզ հասած լուրերը ուրախացուցիչ չեն ընտ : Սիգիսմունդ Կարլսոնի մի հիւպատոսէ այստեղ զրկուած լու. րերին համեմատ, յունկարի սկիզբնե. րը մի նոր և արինահանգ կոխ ալ ե. զեր է Եօզղատի դժբաղդ քաղաքին մէջ որ արդէն նոյնպիսի ողբերգա. կան միջազգայնեան ասպարէզ եղած էր գեղեցիկներ 11ին :

Վերջապէս կատարեալ և վաւերա. կան տեղեկութիւններ ստացանք Եօզղատի այն առաջին խռովութիւն. ներքին մասին որոնք 36 թիւ քերի և 15 Հայերի մեռնելուն պատճառ եղած են : Տեղական իշխանութիւններն ընդհա. րապէս շատ ցաւալի կերպով վարուած են և Եօզղատի ստիկան-զինուորներին հրամանատարը, Թօսուն պէյ, կերեւի թէ մի աւագակապիտի գերը կատա. րած է : Եօզղատի, Եւգոլիտի, Կեսա. րիտի, Բաղէշի և Սմասիտի բանտերը հայ բանտարկեալներով լցուած են :

Սիգիսմունդ Կարլսոնի մասին վերջե. րը, թիւ քեր Կարլսոնութիւնը Սմա. սիտի մէջ ձերբակալուել է ռուսահա. տակ մի հայ, Շմաւոն անուն, որի վրայ դատեր են բողոքովին խռովայող մի երկար յայտարարութիւն հայերէն լեզուով : Դժուարահասկնալի ոճով և գէշ խմբագրուած այդ յայտարա. րութեան մէջ ամէն բանի մասին ալ խօսուած է մի քիչ : Նախ և առաջ ող. բախտուն մի գովասանութիւն գրուած է ի պատիւ Լեւոն անուն մի Հայի զոր թիւ քեր Կարլսոնութիւնն սպան. ներ է Մարտուանի մէկ տան մէջ. այդ անձ կնկան հազուադէպ ծախած փախչելու վրայ է եղել որ Կ.պօլ.

տիէները զինք ձերբակալուել են Մի. նոյն յայտարարութեան մէջ երկա. րօրէն գրուած են այն զեղծումներ որոնց ենթակայ եղած են Հայեր ի. րենց երկրի մէջ և վերջն ալ խիստ ո. ճով պարտաւական մի քննադատու. թիւն կայ Ամերիկացի միտինարնե. րին դէմ : Չարմանալի չէ այդ քանի որ գրողը Ռուսիացի և իր կրօնի անձնուէր մի Հայ է որ ամենուրեք բողոքական Ամերիկացիներ տեսնե. րով, յաւիտենական դատաւարտու. թեան ենթարկուած հերետիկոսներ տեսած կը լինի : (1)

Կերեւի թէ այդ Շմաւոնը իր խղճի վրայ ծանրացող մի սպանու. թիւն արած ունի Ռուսիայի մէջ և ու. սական իշխանութիւնները երկար ժամանակէ ի վեր կը փնտռեն եղեր զինք : Թիւ քերն ուրախանալով որ պիտի կրնան մէջտեղէն վերցունել այդ մարդ, զրկեր են Սմասն ուսական հիւպատոսին յանձնելու . բայց սա խմանալով թէ չըրկայնեցին մի. քանի հարիւր Հայեր եկած կան ո. րոնք մէջերնին կարգադրեր են բան. տարկուածը փախցունել չողենաւ տա. նելու միջոցին, խնդրեր է տեղական իշխանութիւններէն որ իր այդ վտան. գաւոր հպատակ ուղղակի Կ.պօլս. Կը կրկին ուր առանց դժուարութեան կարելի է յանձնել ուսական ընդհա. նուր հիւպատոսարանին : Կը կարծեմ պիտեալ թէ այդ հետաքրքրական անձ արդէն հասած է Կ.պօլս. և ուսա. կան հիւպատոսը զինք զրկած է Օ. տէսա :

Սմասնէն իմ ստացած մի նամա. կիս մէջ գրուած է թէ այդտեղ բան. տերին մէջ դիպած Հայերին հետ շատ դարչելի կերպով կը վարուի զիշխուր բանտապահը որ մի Բիւրտ է :

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳՆԱՅՈՂ ՀԱՅԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԱՐՏԵՅԻ ՄԷՁ

Երբ ես անձամբ Մարտէյ մտայ, կը գտնուէին այստեղ շատ գաղթա. կաններ որոնց մեծ մասը 5-6 ամսէ ի վեր եկած էին այստեղ Ամերիկա երթալու նպատակաւ. ոմանք ալ նոր կուգային : Թէեւ կը լսէին Ամերիկայի գաւուն վիճակը և լսած էին արդէն, այսու ամենայնիւ դարձեալ գունդա. գունդ կը դիմէին սոյն կողմը. բայց խեղճ գաղթականներուն չենք կարող յանցանք գտնել որովհետեւ այնչափ սուտեր լսած և խաբուած են որ ալ ճշ. (1)

(1) Կը ցաւինք որ «Սէմաֆօր» Կ. Պօլսի թղթակցութիւններին մէջ հետա. քրքրական տեղեկութիւններին հետ սխալ տեղեկութիւններ ալ խառնուած կը լի. նին շատ անգամ որով նոյն իսկ ինք թղ. թակիցն ալ կոտորուի շատ անգամ Հայե. րի մասին իրար հակառակ լուրեր տալով հերքել արդէն գրածները : Այդպէս սխալ են նաեւ այս տողեր : Իրենց ազգային եկեղեցու պատկանող Հայերը Չեք կեր. պով կը սիրեն անոր պահպանութիւնն ու անկախութիւնը. բայց այդպէս անեղով բողոք բողոքականները գիտիք դատա. պարտուած հերետիկոսներ համարած չեն լինի :

ԽՄԲ. ԱՐՄ.

մարիտ խօսքին ալ չի հաւատարմով և բարեկամներու գրածին չհամոզուե. րով իրենք զիրենք թշուառութեան մէջ կը ձգեն : Բաւական էր մի Հայի որ մինչեւ Մարտէյ գնալու ծախս ձեռք բերէր. իսկոյն կը գիմէր այս կողմ, յուսալով որ երբ Ամերիկա գտնուող Հայ եղբայրներուն նամակ մը գրէ, անոնք անպատճառ իրեն պիտի օգնեն առանց ժամանակ կորսնց. նելու. բայց շատ սխալ կարծիք է եղեր այդ և պարագայ յոյսեր. նա չի մտածեր որ ոչ թէ միայն իրեն չեն օգներ, այլ մինչեւ իսկ իրմէն ստակ պիտի ուզեն Ամերիկա գտնուող եղ. բայրներն, իրենց քաղցը անցունելու համար. նա այդ բանը երբէք չէր խորհեր և գալով Մարտէյ, կինայ նեղութեան և թշուառութեան մէջ ո. րովհետեւ Ամերիկա գտնուող եղբայր. ներն ալ իրեն նման թշուառ են և չեն կարող օգնել : Ոչ թէ միայն Հայերն են այդպէս թշուառ, այլ և շատ Ամե. րիկացիներ որոնք գործարանէ դու. ժարան, գուռէ դուռ կը շրջին իրենց օրական ապրուստը հայթայթելու համար :

Բայց աւելի եւս դառն է Մար. տէյ և կած մնացածներու վիճակը. օ. րերով անօթի կը մնան, իրենց թան. կազին ժամեր ի զուր կը վատնեն այստեղ սպասելով. ոմանք առանց կանոնաւոր զգեստի կը պտուրին, ո. մանք ալ ունին մի ոտքի աման որմէ կերեւայ ոտքերնին, բայց սաչափ բան կայ որ անունը ոտքի աման է և օ. րէնք է մի ոտքի աման ունենալ ոտ. քը :

Բոլոր այս թշուառութեանց պատ. ճառ եղած է Ամերիկան իւր առաջին ժամանակուան հրապուրիչ համբաւ. ւր. և հիմակ թէ և Հայ եղբայրները կը ջանան և կուզեն վերջ տալ Ամերի. կա գաղթելու այդ անհաշիւ ցանկու. թեան, բայց երբէք ազգեցութիւն չընեն այդպիսի ջանքն ու աշխատու. թիւնը և հոն գտնուողներն ալ չեն կարող օգնել Մարտէյ եկածներուն այնպէս որ այստեղ գտնուող բոլոր պանդուխտ Հայերն ինկած են վերջին աստիճան նեղութեան մէջ : Միեւնոյն ժամանակ չենք ալ կարող Ամերիկա գտնուող եղբայրներուն մեղադրել վաւեր զի Արմենիայի մէկ յողուածէն տեղեկացանք անոնց թշուառութեան. բացի Արմենիայէն, իրենց գրած նա. մակներէն ալ տեղեկացանք իւրեանց վիճակին. բայց նամակներու ազգե. ցութիւնը այնչափ չէր եղած որքան Արմենիայի յիշեալ յողուածէն. տակայն Արմենիան ո՞ր կից կարող են գտնել Հայերնիք գտնուող մեր եղբայրները և կարգաւ այդպիսի յողուածներ որ կարենան ազգել իրենց վրայ : Ինչ. պէս որ մենք ալ առաջ չէինք ուզեր հաւատալ մեր բարեկամներու Ամերի. կաէն գրածին, բայց երբ Արմենիան կարգացինք, աւելի փափաք ունե. ցանք գէպի Հայերնիք վերադառնա. րու քան թէ Ամերիկա երթալու. նո. քա ալ իրենց նամակներու մէջ մեզ կը գրեն որ եթէ կրնաք ստակ ձեռք բերել, Հայերնիք վերադառնէք : Բայց ի՞նչ ընեն խեղճ գաղթական Հայերն. երբ այստեղ իրենց օրական ապրուս.

տին համար անգամ ստակ չեն կրնար գտնել ի՞նչպէս կարող են Հայերնիք վերադառնալ :

Բաւական է որ սոյն երկտողիւս ծանուցի Արմենիայի բոլոր հայրենա. սէր ընթերցողաց այստեղ գտնուող գաղթականներու վիճակը . կը խնդրենք իրենց ազգասիրութենէն որ բարեհաճին իրենց յարմար աե. սած միջոցով օգնել այս թշուառ գաղ. թականաց որ գտնէ այստեղ անօթի չի մեռնի և անգամ մ'ալ արժանա. նան իրենց սիրելի ծնողաց և քաղցը Հայրենեաց գիրկը վերադառնալու :

Ն. Փ.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Արմենիայի ներկայ շրջանի 23-րդ թուին մէջ Տիար Յ. Քրաչեանի մտան հրատարակուած դէպքը իր տեսակին մէջ մէկ հատիկը չէ. այդչափ և աւել. աւելի հաւածանք կրեր են ուրիշ շատ Հայեր ալ որոնք ամերիկեան քաղա. քացի դառնալէ ետք ուղած են իրենց ծննդավայր այցելել կամ վերադառ. նալով այնտեղ ապրել թուրք կառա. վարութեան այդ հալածանք, լինչպէս այդ հրատարակուածէն ալ կերեւի, ուղղուած չէ միայն անոնց դէմ որոնք յեղափոխական գործով կամ թիւ ք. րիտի դէմ թշնամական մի արարքով յայտնի եղած կամ ամբաստանուած են, այլ այն ամենքի դէմ որոնք հայասն. կը կրեն, թող լինի դա ընտանիքի մը տարիքոտ հայր կամ խաղաղ մի աշ. խատուոր և հանրային գործերէ բո. ւրոյթին անմասն և անտեղեկ մի անձ. թուրք միջոցաւ թիւ քեր զսհեր կու. ղէ, իսկ թուրք անթուշակ պաշտօնէա. թիւնը դրամ հանելու նոր միջոցների ծարաւ է : Ասկէ ետք այդ հալածանք աւելի պիտի սաստկանայ, այնպէս որ Ա. մերիկացի Հայերը բողոքովին յուսա. հատին իրենց ծննդավայրը դառնալէ, երեսի վրայ ձգեն այստեղ իրենց սուտ տեղը, աժան գնելով ձեռքէ հանեն կալուածները և կեանքի վերջին տա. րինները ծննդավայրի առաջ կլինային տակ ապրելու յոյսը բողոքովին մտքէ հանեն :

Ի՞նչ կը մտածեն անել ուրեմն մեր այդ հայրենակիցներ. անտարբեր մնալ և թողուլ որ ամեն մէկը իր կարգին կրէ՞ այդ հալածանք, կամ վերջնա. պէս կտրել ծննդավայրի հետ եղած սրբազան կապերը և շահերը. ար. ղե՞օք չկայ մի միջոց որ պէտք է փորձել յաջողութեան յաւանք կա. յա. այդ անշուշտ շատերի մտքէն անցիւր է, այն է որ Ամերիկայի Հայերը մի ընդ. հանուր ուժով դիմում անեն Ամերի. կեան կառավարութեան որ սա Սրե. ւելքի մէջ իր քաղաքացիներին աւելի ազգու պաշտպանութիւն անէ. մանա. ւանդ այժմ որ թիւ քերի և Ամերի. կայի մէջ այդ մասին մի դաշինք կըն. քուելու վրայ է, դիմում անելու պատե. հու թիւն այժմ աւելի կրնայ լինել քան ապագային :

Հայ գաղթականութիւնները Ամե. րիկայի մէջ հանրային խնդիրներին աս թով գումարուելու ստիպութիւնն

— Սոֆիայի դատարանը գաղափարներ է Լուքա Իվանովը 15 տարի խիստ բանտարկութեան պատժին և անոր եղբայր Սիդյանովը 3 տարի պարզ բանտարկութեան, առանց իր քաղաքացիական

իրաւունքներ կորսնցուցնելու. երկուքն ալ ամբաստանուած էին նախարար Պէլ- չէֆի վրայ սպանութեան փորձ արած լի- նելու համար :

— Ռուսիայի Զարը ինֆլուէնցայէ հի- ւանդացած է : Վերջին լուրերը կիսա- ցունեն թէ վտանգաւոր չէ իր վիճակ :

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըս- տանալ Արմենիայի խմբագրատունէն իրենց առջեւ նշանակուած գիններով որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու փոստի ծախքը :

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրք զրկուի :

Մանկունիք — Այրի վանք կամ Գեղար- քա : վանք 35 սանթիմ :

ԵՐԶՆԿԵՆՆՑ — Ազգային երգա- յաւն ձայնագրեալ (հայկական ձայնա- իշխում) 2 ֆր. 80 սանթիմ :

Խորհրդան Հայրիկ, Դրախտի ըն- տանիք : 1 ֆր. 75 սանթիմ :

ՍՈՒՍԱԿ. Լիակատար երգարան : Հրատարակեց Գրիգոր քահանայ Դը- րիգորեանց : Հատոր Ա. Տպագր. Մոս- կուա 1890 : (Կը պարունակէ 282 եր- գեր, ինչպէս հիններէն, նոյնպէս և նոր երգերէն շատեր) 4 ֆրանք :

ԺՕՐԺ ՍԱՆ — Գարիբալդիի կեն- սագրութիւնը 35 սանթիմ :

Բաֆֆի, Արծիւ վասպուրականի (Խորհրդան Հայրիկ) : 1893 (Լիւմիսի- կաթողիկոսութեան և Խորհրդան Հայ- րիկի մասին Բաֆֆիի գրածներէ մէկ ամփոփումն է : Սկիզբը գրուած է Վիէ. Հայրիկի պատկերը) :

Գին	2 ֆր. 45
Բաֆֆի, Կայծեր Ա հատոր	7 ֆր.
» , » Բ	8 — 50
» , » Վերջը	1 — 75
» , Վէպիկներ և պատ- կերներ Ա	7 —
» , Վէպիկներ և պատ- կերներ Բ	7 —

Հայկակ Լիւնեան, Կակաւք, Տետր և, Ն. Երբ. 1890 (Հեղինա- կին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ գրուած) : 30 սանթիմ :

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեան, Դատա- ռորոշիւն Ռուսիոյն դրամայ (Մէկ լուսանկարատիպ պատկերով, վեց վիմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր —, և 53 պատկերօք ի բնագրին, ո- ռոց մէջ կան բազմաթիւ չհրատարա- կեալներ : Մեծ 8° երես Ժ. 2+88+32). Վիէննա 1892 : Գին 7 ֆրանք :

(Յանկացողին ձրիապէս կը զրկուի յառաջաբանն ու ներածութիւնը) :

Շիրիլիկատի — Գործակատարի յի- տատարանից (մի պատկեր վաճառա- կանական խանութից) և հրգեհ նաւթա- քործարանում (Բազուի մշակների կենտրոն) 1 ֆրանք 75 սանթիմ :

Վ. Փափաղեանց — Դատկերներ թիւր- քահայերի կենտրոն (Հեղինակին 11 հատ ամենալոյսով վէպիկներ) : 4 ֆրանք :

Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Ուսում- անասիրութիւն Մանիքէա Պաղի- կեան թոնրակեցիներու աղանդին և

Գր. Նարեկացու թուղթը (Կրօնական նորելուկ գաղափարների տարածման պատճառով Հայաստանեայց ժողովրդ- դինմէջ ծագած երկարատեւ և մեծ յուզումների մի առանձին ուսումնա- սիրութիւնն է որի մասին գրուած չկայ Հայոց պատմութեան դասագիր- քերին մէջ) :

2 ֆր. 20 սանթիմ :

Գիւտ Գաւառացի Աղանեսեան, Գի- ւան Հայոց պատմութեան. Գիրք Ա. Բ. 1780-1834. Տպագր. Թիֆլիզ. 1893 (Հայոց ազգի 54 տարու պատմութիւ- նը կը ներկայացունէ, մասնաւորապէս Լիւմիսիի գլխին անցածները, պատ- մական վաւերացութեամբ : Սկիզ- բը գրուած է կարեւոր Յովհաննէս կաթողիկոսի պատկերը : Այս աշխա- տութիւն արժանացած է Սահակ- Մեսրոպեան մրցանակին) : 7 ֆր.

Կոստանդին Ապրիլեան, Հայրե- նիքից դուրս : Վէպիկ. Հրատարա- կութիւն Մ. Թարգմարեանի (Մեծա- գոյն բազմի յոյսերով հայրենիքէն դուրս ելած մի հարուստ գիւղացու պատահած թշուառութիւնները կը նկարագրէ որ հազիւ իր հայրենիք վերադառնալով հոն կրցած է դանել իր հանգստութիւն) : 50 սանթիմ :

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐ

Հ. Յ. Վ. Խալիկեանց. Կրթարան անգլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն դիւրին և գործնական ոճով սովորեցու- նող քերականութիւն մ'է հրահանգ- ներով մէկտեղ) : Ա հատորը կը բաղ- կանայ 256 երեսէ և Բ հատորը 216 երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հը- րահանգների անգլիերէն թարգմա- նութիւնն է : Երկու հատորը միասին՝ 5 ֆր. : (1 տողար ամբերկեան) :

Նշանակալի Հայաստանեայց. Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թա- գաւորութիւնների նշանակներովը մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ, կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած : 1 ֆրանք :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԵԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող Խորէն Նարպէյ-Լուսինեան Սըր- բազանի պատկերը ընտիր թղթի վը- րայ ապուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը : Գինն է 65 սան- թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու- նէն վճարուելով :

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ

Ա. ՀԱՅՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապէ-

տարանի մէջ համառօտ կերպով բա- ցատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայ- րենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կա- տարելու :

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հա- յերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ : Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանքով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաս- տանի Հայերէն համար 10 սանթիմ) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐՔՆԵՐ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա- կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերէն հա- մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներովն :

Ա. ՀԱՅ ԳԻՐԴԱՅԻՆԻ ՄԸ (Սպառած) : Բ. ՀԱՅ ԳԻՐԴԱՅԻՆ

Գ. ՍԱՂՄՈՒ ԽՍՐԱՅԻՆ

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՍԱՄ- ԲԱՊԵՏԱՅ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆԻՆԵՐԸ. — (Հայաս- տանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէջ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով) : Գին (90 սանթիմ) 1 ֆրանք 20 սանթիմ :

Զ. ԳԱՄԱԿ ԲԱԹԻՊԱՆ — ԺՈՂՈՎԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՏԱՐԱՆ յետ ալբուրեմն աւարտե- լուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին գերշնչութեամբ ազատաշունչ ընտիր ո- տանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետ- րակով հրատարակուած են) : 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ) 10 սանթիմ :

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴԻԱ- ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերէն և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետա- քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա- րունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բը- նակոյ ալ և ալ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կը տուած է տետրակին վերջը) : Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

Թ. «ՄԱՐԿԵՆԻԱ» ԶՈՒՇԵՐԱՐ (Արմենիայի տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո- վին սպառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ- ւած են Յուշաբարի մէջ որ ութամալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) : (1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԵՐԵՍ (Պուլիպիտի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոք- րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլիպիտին ինչպիսի մի- ջոցների դիմած են իրենց վրէժ լու- ծելու համար) : (15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԺԱ. ԹՈՒՄԱՅ ԲԱՅՐԻՍ (Յունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւնն

ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա- յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յուններն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԺԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐՔՆԵՐ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱՄ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե- նասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իւր- եւ նմոյշներ զանազան քաղաքների մէջ և զանազան տպաւորութիւնները տակ իւրերեքմի գրած ոտանաւորներն որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իրեր նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տը- պագրուած ազգային երգարաններին մէջ՝ որոց վերաբեր տպագրութիւնն վաղուց արդէն արգիւտուած է, և Ասիա և Արմենիա լրագիրներին մէջ : Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր- ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշն- չուելով գրուած են : Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ :

Աստուծէ զատ, Արմենիայի խմբագ- րատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Ալիշանի, Հ. Խնձիճեանի, Հ. Գարե- գին Զարբանէրեանի, Բաֆֆի, Եր- րենցի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտէզներ Հայաստանի՝ Հայերէն կամ լատինական տառերով և զանազան գիներով և ինչ և ինչ :

Գրավաճառանոցի մանրամաս ցու- ցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ, ցանկացողներին կը զրկուի ձրիապէս :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՆՆՈՒԱՍ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապական- ուած վարքուբարքով որչափ չարիք- ների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջ ինչ ալ իւր որդու ճեւքով սպաննուած և անհետացած է աշ- խարհէ : Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ) :

ՏԵՕՐԷՆ — ԻՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant : FÉLIX ENFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Allées de Meilhan, 44.